

PREOTULU ROMANU

DIUARIU BASERICESCU

SCOLASTICU si LITERARIU.

*Buzele preotului voru pazi sciint'a si lege voru
cered' din gur'a lui. Malachi'a c. II. v. 7.*

Nrulu VIII

15 APRILU.

An. IX. 1883.

Despre sinóde cu privíre la Romanii gr. cat.

(Urmare.)

III. Prescriptele concordatului austriacu, ale Sinódeloru din baseric'a primitiva si din cea deinainte si de dupa marea scisiune basericésca despre oblegamentulu arcipastoriloru de a tiené sinóde; aplicare la baseric'a romána gr. cat.

„Ce altu scopu a avutu vre-odata baseric'a cu decretelu conciliiloru, decâtu cá ce'a ce mai inainte se credeá in simplicitate, dupa acea cu atátu mai cu serguintia se se créda; si ce'a ce mai inainte se predicá in linisce acum cu atátu mai cu focu se se predice; éra ce'a ce mai de mltu siguru se oserbá, dupa acea cu atátu mai cu grigia se se oserbe?“²²⁾

10. Unii afla, cá frasea „arciepiscopiloru si episcopiloru le va fi iertatu (liberum erit)“ din citatulu articlu IV. alu concordatului ar fi elastica, casí candu ar lasá cu totulu in voi'a arcireiloru de a aduná ori de a nu aduná sinóde, fora a-i si oblegá totodata cá se adune. Ast'a inse numai la parere e asiá, si elasticitatea presupusa o vomu gasi-o numai pana atunci, pana candu vomu scapá din vedere motivulu, din carele se formulá numitul articlu astfeliu. Care fú acelu motivu? Lu-atinseramu mai susu.

E lucru cunoscutu adeca, cumu cá depre tempulu imperatului Josifu II., cu introducerea placetului regescu (pla-

²²⁾ Vincent. Leriú., Commonitor. cap. 32.

etum regium) pentru publicarea ordinatiunilor basericesci și cu alte asemenea despusetiuni, libertatea basericeii nu puțin se restrinse și în Austri'a. De o atare restringere provenitória de la statu, ba și numai de aparenti'a unei atari restringeri a libertăților lui canonice, a timentu se mântuia pre episcopatul austriac santulu scaunu prin acea parochia de cuvente.

Asiadéra, că se repetă, arcierii romano- și greco-catolici sunt cumu se cade liberi, au dreptu nerestrinsu din partea puterii civili că și din partea Romei, a deprinde tóte, câte întru gubernarea diecesiloru sale li se cuviniu séu din dechiaratiunea séu din despusetiunea santeloru canóne, după disciplin'a presinte a basericeii aprobate de santulu scaunu, éra între altele și a conchiemá și tiené concilie provinciali și sínóde diecesane.

Ci, după acsiom'a juridica: totu dreptulu invólve și impune anumite detorintie séu obligatiuni. Éra în acestu respectu detorinti'a stricta a episcopiloru de a celebrá sínóde s'a respicatu în decursulu legelatiunei basericesci și s'a inculcatu cu tot'adinsulu mai de atâte ori, de câte concilie cevasi mai însemnate ne referesce istori'a eclesiastica. Se lasămu se urmedie, pre câtu se póte în ordine cronologicu, și se gráiésca pentru demustrarea acestui asertu și a acestei fapte istorice însesi canónele.

11. Și mai antâiu și antâiu canónele santiloru apostoli, estu documentu stravechiu alu disciplinei basericesci crestine din epoc'a apostolésca, demanda,²³⁾ că „episcopii se tienia de dóue ori pre anu sinodu, și se cercetedie despre dogmele religiunei, cumu și certele basericesci intemplande se le asiedie; și adeca odata în a patr'a septemana a rosalieloru, vase-dica a patr'a după pasce;²⁴⁾ éra a dóu'a óra în dóuespradiECE iperbereteu séu octobre.“ În consunantia cu acest'a statoresce sinodulu ecumenicu I. de la Nice'a în a. 325, că „pentru esaminarea causei celoru afurisiti séu escomunicati, clerici ori laici, s'a socotitu se se faca în fiascecare provincia de dóue ori pre anu sínóde: unulu înainte de paresime, că cu anime curatíte de tóte pecatele se se produca daru curatu lui Ddieu, éra celu-alaltu tómn'a.“²⁵⁾

²³⁾ Canon. apost. 36. — ²⁴⁾ Zonaras la Beveregius: Synodicon.
— ²⁵⁾ Conc. Nic. I. can. 5.

Acelasi lucru mai cu acelesi cuvente lu-stabilesce sî sinodulu antiochianu din a. 332. „Pentru trebile basericesci, dîce, sî pentru potolirea svedeloru s'a socotitu, cá in fiacare provincia se se celebre sínóde de episcopi, intr'unu anu de dóue ori: anume odata dupa a trei-a septemana a serbatórei pasceloru, éra a dóu'a óra in idurile, va-se-dîca in a diecea dí a lui octobre; cá la aceste sínóde se se duca preutii sî diaconii sî toti, cáti se voru fí semtîndu asupriti, pentru cá se-si cápete de la sinodu judecat'a.²⁶⁾ Éra conciliulu ecumenicu IV., tienutu in Calcedonu in 451, dîce: „A strabatutu la audiulu nostru, cá prin provincie nu se tienu sínódele de episcopi statorite prin canóne, si de aice multe afaceri basericesci, ce au lipsa de indreptare, se negrivescu. Dereptu'ce santulu sinodu in intielesulu canoneloru santiloru decide, cá episcopii din fiacare provincia se se adune de dóue ori in anu la unu locu, candu va vré episcopulu metropoliei. Éra episcopii cari nu voru vení, ci voru remané pre a casa, déca suntu sanetosi sî liberi de afaceri neaperate sî neamenabili, se se certe fratiesce.“²⁷⁾

Pracs'a primitiva nu se multiemiá dara cu unulu, ci poftiá dóue sínóde pre anu.

Inse pentru greutatile calatoríei sî alte impregiurári impedecatórie decretárele basericesci mai tardie se indestulescu sî cu atâta, cá se se convóce sinodu provinciale macaru una data intr'unu anu, „dara una data la tóta templea, fóra a avé locu stémetulu séu prestarea vreunei cause séu vre o codire,“ dîce Zonar'a.²⁸⁾ Estmodu inca sinodulu cartaginénu din a. 419 vré, cá „conforme decreteloru celoru din Nice'a pentru causele basericesci, cari spre perirea poporului de multeori se invehiescu, in fiacare anu se se adune sínóde.“²⁹⁾ Asísíderea: „Pentru nevalirile barbariloru, dîce sinodulu alu cincí-alu-siesele,³⁰⁾ cumu sî pentru alte cause, ce ocuru, cu nepotintia fiendu se se adune de dóue ori pre anu sínódele, s'a socotitu, cá in ori-ce tipu odata pre anu se se faca sinodu in fiecare eparcíá pentru baseri-

²⁶⁾ Synod. Antioch. a. 332. can. 20. — ²⁷⁾ Concil. ecum. IV. can. 19. — ²⁸⁾ Zonaras la Brevereg., Synodicon can. VIII. Trull. — ²⁹⁾ Sinod. cartagin. d. a. 419, can. 26. — ³⁰⁾ Sinod. trul. a. 692, can. 8.

cescile întrebări. " Otarirea acéšť'a o reinouescu parintii sínodului ecumenicu VII din a. 787 si Basilicaliele. ³¹⁾

Însémna, bune lectoriu, că cu câtu mai tare incepe in urmarea timpurilor a se recí zelulu arcieriloru in privinti'a acéšť'a, cu atát'a se asprescu aláturca sî mandatele basericei. Pre candu ele intru'nceputu cuprindeá sî respicá indetorierea archipastoriloru, de a aduná sínóde sî a se infacisiá la dinsele, óresicum numai in modu implicitu sî subintielesu: sinodulu laodiceanu o spune órdínu, că „episcopii, chiamati fiendu la sinodu, se mérga se invetie si se invetie cele cuvientióse spre indreptarea basericei.“ ³²⁾ Sinodulu cartaginénu e sî mai riguros, pretindiendu, că „episcopii impedecati prin vre-o causa curiósa de a nu se poté infaçisiá la sínóde, impedecarea se o arete metropolitului, ce'a ce de n'aru face, se remania neimpartasiti decát'a cei-alalti.“ ³³⁾ Éra sinodulu ecumenicu VII. supune mustrareri pre metropolitii, cari s'aru leneví intru adunarea sínódeloru, cumu sî pre episcopii, cari, fiendu sanetosi sî liberi, nu s'aru affá la tempulu seu de façia la sínóde; apoi pre veri-ce domnitori aru pune pedece tienerei sínódeloru, i aforisesce. ³⁴⁾

Asiá conciliiele ecumenice sî alte sínóde vechie; cari tóte in sene sî de sene se potu intielege, fóra picu de interpretare fiendu destulu de clare si lamurite.

12. Sî ce alt'a rînduescu conciliiele tienute dupa trist'a sî funest'a impedecare escata intre baserica resariténa si apuséna?! Ele nu suntu in asta privintia, decátu echulu, resunetulu credintiosu alu canóneloru basericei primitive. Cáci — cá se trecemu preste conciliulu de la Basile'a din 1431—1437. carele ficsédia periodulu de trei ani pentru tienerea concilieloru metropolitane, ³⁵⁾ — multu urgisitulu conciliu tridentínu (gresí-vómu óre citandu-lu sî pre elu?) de se póte inca si mai apriatu pretinde, ³⁶⁾ cá „conciliiele provinciali, spre indreptarea moravuriloru, cumpetarea esceseloru, impacuierea certeloru si pentru alte lucruri iertate prin santele canóne, se se adune celu pucinu la totu alu

³¹⁾ Concil. ecum. VII. a. 787, can. 6; Basilical. cart. 3. tit. 1. cap. 20—21. — ³²⁾ Sinod. laodic., can. 40. — ³³⁾ Sinod. cartagin. can. 84. — ³⁴⁾ Concil. ecum. VII. can. 6. — ³⁵⁾ Concil. basil. sies. XV., la *Hardouin* Collectio maxima concilior. gener. et prov., Paris. 1715. — ³⁶⁾ Concil. trident. sies. XXIV. cap. 2. de reform.

treile anu odata, la care toti episcopii sî altii, cari au se se presinte, se fia detori a se stringe. Asemenea sinódele diecesane se se celebre in totu anulu. Éra decumu-va metropolitii sî episcopii s'aru leneví intru implenirea acestui lucru, se pice sub pedepsele croite de santele canóne, " adeva sub aforisire (excommunicatio ferendae sententiae.)

Din tóte acestea e invederatu, asiá credemu, la lumin'a sórelui, câtu de pre susu a pretiuitu totudeun'a sî pretiuesce baseric'a catolica sî câtu de multu sî sinceru a recunoscutu ea pururea necesitatea tienerei sinódeloru; erá indetorierea arciereiloru de a conchiamá sinóde cumu ar fi potutu-o mai chiaru respicá sî mai cu energia inculcá, decâtu vibrandu fulgerulu escuminecarii preste crescutulu celoru leniosi, decâtu amenintiandu-i cu un'a din cele mai aspre pedepse, ce dins'a cá societate morale póte calcatoriloru de legile sale dictá ?!

De alta parte marturimu cu tóte acestea, cá teologii si canonistii catolici de adi nu invétia, cá sinódele aru fi fiendu simplaminte sî asolutu necesarie séu neaperate spre gubernarea basericeloru; sî acést'a e lucru fórté naturale. Pentru cá fragilitatea omenésca si nestabilitatea lucruriloru din lume potu lesne aduce cu sene, cá vre unu episcopu vre unu metropolitu séu altulu uneori prelanga cea mai sincera bunavointia se nu fia in stare a se folosí de institutiunea sinodale intru gubernarea diecesiloru; sî acést'a din diferite cause. Atari aru fi p. e. atítiarea spireteloru in tempuri turburate, seraci'a preutiloru sî altoru invitandi, greutáti locali, sî alte asemeni; in care casu apoi firesce cá, si dupa dícal'a comune, necesitatea frange legea. [Va urmá.] *Dr Gregoriu Silas.*

Ce va ajunge omulu?

— *Predice pentru postulu mare.* —

Predic'a VII. Pentru Dominec'a VI. din Paresime.

Judecat'a din urma.

„Voiu dá minuni in ceriu susu si semne pre pamentu josu, sange, focu si abure de fumu.“ Prof. Joilu II. 30.

Dela baseric'a dela Jerusalimu, esí Isusu odata cu inveciatei sei si se suí in muntele masliniloru. Multe avea de a le spune cu acea ocasiune multe lucruri minunate, inse

si infricosiate. Invetiatur'a, care erá se li-o deie atunci, erá totu odata si o profetia constatoria din dóue parti: respi-
pirea Jerusalimului si judecat'a din urma.

Candu Is. 'si indreptá pasii, cá se ésa din cetate catra muntele masliniloru, unulu din invetiaceii sei 'lu facú atentu la frumseti'a si grandiositatea edificiiloru cetatiei. „Invetiatoriule! — dîse elu — vedi ce petrii, ce zidiri?!“ Si Is. se întórse catra dinsulu si dîse cu intristare: „Vedi aceste zidiri mari? Nu va remanea pétra pe pétra, care se nu se respésca.“¹⁾

Aci nu le spuse mai multu. Nu descrie mai pre largu sórtea trista si amara, ce erá se vina pentru pecate asupr'a Jerusalimului, asupr'a acelei cetati provédiute cu atâtea daruri domnedieesci si alésa dintre tote cetatile lumei si totusi abatuta dela credinti'a cea adeverata....

Parte ca acést'a profetia a rasipirei Jerusalimului, o-a descriu elu mai pre largu cu o alta ocasiune, asié chiar' in diu'a de astadi, candu Is. se apropiá de Jerusalimu calare pe mânsulu asinei, candu poporul plinu de bucuria strigá din tôte partile: „Osan'a“.... elu prevediendu cu mintea s'a domnedieésca dilele triste, ce eráu se vina asupr'a cetatei, i-se implura ochii de lacrimi si incepându a plânge dîse: „Jerusalime, Jerusalime! care ucidi profetii.... éta se va lasá voue cas'a vostra pustia,..... ca voru veni dîle spre tine, si voru pune inimicii tei siantiu in pregiurulu teu si te voru face asemenea cu pamentulu, si pre fii tei intru tine si nu voru lasá intru tine pétra pe pétra pentru ca nu ai cunoscutu tempulu cercetarei tale.“²⁾

Aci, precum se vede, a profetítu mai pre largu acést'a respîpire parte pentru acést'a profetîre dara, parte ca mintea s'a domnedieésca erá ocupata de o idee cu multu mai mare si mai infioratória nu cu sórtea si venitoriulu tristu a unei cetati, ci cu sórtea si venitoriulu cumplitu a unei lumi pe-
catóse a omenimei intregi, despre venitoriulu omenimei intregi voiá Elu cu acea ocasiune se profetiésca Apostoliloru sei, pentru acea, la intrebarea amentita a invetiachelului seu ca óre vede edificiele frumóse a Jerusalimului? respunse nu-
mai pre scurtu: ca intru acele nu va remané pétra pe pétra.

¹⁾ Marcu XIII. 1, 2. — ²⁾ Ev. Luc'a XIX. 43, 44.

Invetiaceii pare ca presimtieáu, ca astadi voru se audia lucruri triste, de mare insemnatate si inforatória din gur'a Invetiatoriului, parte din acestu respunsu, parte din tristéti'a ce vedeau, ca se asiédia din ce in ce pe fruntea Lui pana atunci senina.

Pentru acea, inaintáu tacandu pana la muntele masliiloru.

Inse indata ce ajunsera acolo, si Is. se asiédia se siéda pe munte, invetiacei se si asiediara la petiórele lui si cu multu interesu 'lu intrebara: „Spune nóue, candu voru fi aceste? si ce este semnul venirei tale si alu spiritului veacului?“¹⁾

Is. siedeá facia in facia cu cetatea — si baseric'a frumoása din Jerusalimu, si privindu la aceste cu intristare si precugetatoriu, intru unu tonu tristu incepù profeti'a s'a grandiósa despre judecat'a din urma, descriendu mai ântâiu semnele inspaimentatorie, cari voru fi in ceriu si pre pamentu inainte de capetulu lunei, espunandu apoi in colori víi in sa si judecat'a — séu judetiulu din urma.

Oh I. A! inforatória lucruri a profetitu Is. cu acea ocasiune!

* * *

In rondulu trecutú v'amu aretatu I. A. ca inainte de invierea mortíloru, pamentulu va fi pustíu, liniscitu, tristu si tacutu. Nici o fientia vietuitória nu va mai fi pe dinsulu nici unu sgomotu, nici o suffare.

Dar' cum va ajunge pamentulu intru acea stare? nu v'amu propusu, pentru-câ scopulu meu erá atunci, a ve espune simplu invierea mortíloru, lasandu lucrurile cumplete cari voru premerge capetulu lunei, pentru ocasiunea de astadi.

Ce este mai dorerosu lucru decâtu ur'a intre ómeni, intielegu acea ura, candu unulu altui'a doresce a-si versá sangele, a-si stinge viéti'a?

Oh cumplitu lucru este acel'a, candu omulu nu este siguru cu viéti'a s'a nici chiar' la vatr'a s'a nici chiar' in midiloculu familiei sale!

¹⁾ Math. XXIV. 3.

Starea unei țieri nefericite, în care poporul se scôla, unulu asupra altui'a în care unulu rapesce dela celalaltu avere și viétia versandu-i sangele: nu este péna se o póta descrie în tóta crudimea s'a și nu este mințe, se și-o póta inchipuí, decumv'a numai acel'a nu, care a avut ocașiunea cumplita de a luá parte la unele lucruri infioratorie cá acest'a.

Și la capetulu lunei, — dupa profetirea Dlui nostru Is. Chr. — cele de antaie semne ca judeciulu lui Ddiu nu e departe — voru fi batai și versari de sange „Se va scolá limba pre limba și imperatia pre imperatia — díce Is. în profeti'a amentita — și va dá frate pre frate spre mórte, și tata pre fetioru și se voru scolá fetiorii asupra parintiloru și i-i voru omorí pre ei.“¹⁾

Oh, I. A! cumplitu lucru va fi acel'a, candu nici chiar' iubirea între parenti și fii, nu va sustá mai multu, nici chiar' acést'a legatura santa, carea infrumsetiéza întru atât'a societatea omenésca nu, ci ea se va stramutá întru o inimizitia neimpecata, încátu parintele vá stá gata cu armá în mana, cá se stínga viétia fiului seu, care este trupu din trupulu seu și sange din sangele seu, și fiulu va apucá arm'a, se verse sangele parintiloru sei, cari cu atât'a iubire și cu atâtea ostenele l'au nutritu și l'au crescutu....

Întru atât'a de infiorátorie lucruri aceste, încátu însusi Is. candu și-a începutu profeti'a desuamentita a aflatu de bine a face atenti pre invetiaceii sei, ca se nu se tulbure, dicându: „Vedeti se nu ve tulburati, ca se cade se fie aceste tote, și inca nu e sfêrsítulu“²⁾

Întru acést'a tulburare generala, ómenii se voru uitá de totulu de Domnedieu, de credinti'a cea adeverata, de baserica, de sacrificiu, tóte, tóte voru incetá. „Vá incetá — díce Daniilu, a carui'a profetia o aduce și Is. înainte cu ocașiunea amentita — vá incetá jertf'a și turnarea și în baserica va fi urítieuna pustieriloru și pana la finea tempului, nu vá incetá pustiereá.“³⁾

Ómenii voru traí în desmerdatiuni, cá înainte de diluviu, mâncându, bêndu, insorandu-se și marítandu-se, ne mai cugetându la acea ca vine perirea asupra loru.

¹⁾ Ev. Marcu XIII. 8 și 12. — ²⁾ Math, XXIV 6. — ³⁾ Danielu IX. 27.

Firesce, ca intru acést'a stare nefericita, cându omulu, uita de Ddieu, de lege, de credintia se uita de legatur'a familiara, candu nu mai este nemicu nobilu si santu inaintea lui, ci incontinuu din desmerdatiuni in bataia, si din bataia in desmerdatiuni pururea cu arma in mâna gat'a spre versare de sange, atunci nici vorba nu pôte fi de economia, de lucrarea pamentului si ce va urmá de aci? Din nelucrarea pamentului fomete generala; éra din cadavrele taiete si neingropate ci putradite pe faci'a pamentului: ciurma, acea mórte impreunata cu doreri iuti si cumplite, a carei'a chiaru si numai amentirea inca imple de fiori reci pre totu omulu benesem-tóriu. „Si voru fi ciume si fometi si cutremuri de pamentu“¹⁾ dîse Isusu. Si asié pruncutii nevinovati si betranii nepotintiosi, cari nu voru fi in stare se se bata si se se omóra cu arm'a, unii din trensii se voru ingalfedí si inflá de fome morindu intre cele mai crancene doreri, éra altii voru cade jertfa ciumei. Pentru acea dîce scriptur'a: „turbura-se-voru betranii si i-i voru cuprinde doreri cá pre mu-erea care nasce.... ca éta diu'a domnului, vine nevindecata de mania si de iutíme, ca se puna lumea pustia.“....²⁾

Inchipientive ce frica si spaima va cuprinde atunci totu sufletulu víu, care va mai fi remasu pre pamentu. Ómenii voru parasí locuintiele sale si voru ratací incóce si incolo cá scosi din minte nesciindu de ce se se prinda. „Si voru fi cei remasi, cá o capriora ce fuge — dîce Dlu prin prof. Isai'a. — si cá o óie, ce ratacesce, si nu este cine se o adune.“³⁾

„Ci tóte aceste voru fi numai incepatur'a doreriloru — dîce Is., si da invetiatura iubitoru sei invetiacei, cum se se pôrte intru acele tempuri fatale respective: cum se invetie acei'a pre altii, pre urmatorii loru la cunóscerea semneloru cumplite, cari voru fi inainte de judeciu.

Cumca invetiatur'a acést'a n'a fostu data numai pentru Apostoli, ci mai virtosu pentru toti credintiosii lui Chr. pentru toti, cari au vietuiutu in restempulu dela Apostoli pana la noi, si cari voru vietuí in restempulu dela noi, pana la capetulu lumei a fostu data pentru noi pentru toti, acea se vede din Evangeliulu Santului Marcu capu XIII versu 37, unde Is., dupa-ce 'si finesce insirarea semneloru infioratoria,

¹⁾ Mat. XXIV. 7. — ²⁾ Isai'a XIII, 8 si 9, — ³⁾ Isai'a XIII. 14.

cari voru fi inaintea judetiului dîce: „Éra cele ce le dîcu vóue, tuturoru le dîcu, privighieti!“

Ne da dara Is. invetiatura in muntele masliniloru, cá se avemu fôrte bine grige, ca inainte de judeciu se veru scola multi profeti mincinosi, cari se voru nisui din tóte poterile a se pune in contr'a invetiaturei celei adeverate a lui Isusu; se voru nisui a abate si a duce in ratacire chiar' si pre cei drepti prin invetiaturele loru false si pestifere.

Si déca aruncu o privire in lumea de astadi I. m. si cugetu bine câte invetiaturi false si stricatióse se latiescu si astadi intre ómeni si câti moritori pecatosi se punu in contr'a legeri celei sante a lui Ddiu ne bagându in séma ma despretiundu religiune, baserica, preoti, invetiaturi sante, posturi, serbatori etc. tóte batjocurindu-le cu cuvinte hulitórie, latiéndu atheismulu, desfranulu si coruptiunea in societatea omenésca: me cutremuru in tote membrele mele, si nu potu se dîcu alt'a, decâtu cea ce a dîsu Is.: „privighieti!“ si éra-si privighieti, ca „de diu'a si or'a acea, nimene nu scie, nici angerii cari suntu in ceriuri“¹⁾ Póte se vina, candu nici n'am cugetá.

Spaim'a va ajunge la culme. Ca-ci pre langa reutatile cari voru domni pre pamentu, pre langa cutremuri de pamentu, fometi, ciume, turburari, versari de sange: voru incepe a se aretá pe ceriu semne si mai inspaimentatória.

Voru incepe a se clatiná poterile ceriului. „Sórele se va intunecá, lun'a nu-'si va da lumin'a s'a si stelele voru cadea din ceriu“²⁾ dîce Isusu.

Santulu Joanu Evangelistulu in Apocalipsu depinge acésta scena a semneloru ceresci intru o icóna fôrte infioratoria, dîce ca: sórele se va innegrí cá unu focu de lana, lun'a se va face cá sangele si stelele ceriului voru cadé pre pamentu, cum lapeda smochinulu smochinele cele crude, candu se clatesce de ventu mare; ceriulu se va întórce ca o carte invelita si muntii se voru miscá din locurile sale.

Ce cugetati I. A! fi-vá atunci sufletu vietuitoriu, care se nu se impla de gróza? Fí-va anima vietuitoria pre pa-

¹⁾ Ev. Marcu XIII, 32. — ²⁾ Ev. Math. XXIV. 29.

mentu care se nu se cutremure de frica si spaima? Fí-vá peccatosu, carui'a se nu-i para reu de peccatele sale?....

Inse tardíu! Fórte tardíu!

Atunci nu voru mai avé tempu se se impece cu Domnediculu seu, cà-ci díu'a maniei si a resbunarei a sositu. — Atunci acel'a nu va cunosce mai multu indelungu rabdare, nu compatimire nici indurare, nu, ci va isbí fara crutiare cu trasnetele si fulgerele sale din ceriu in pamentu si va aprinde pamentulu. — „Si angerulu celu de antaiu a a trombitiatu — díce Stulu Joanu Evangelistulu — si s'a facutu grindina si focu amestecatu cu sange si s'a aruncatu pre pamentu.“¹⁾

Fulgerele din ceriu si flacarile din pamentu se voru impreună la olalta intru o vapaia gigantica incungiurandu pamentulu, resbatendu aerulu pâna la ceriu si in scurtu tempu tote casele, tote satele si orasiere, toti pomii, toti arborii, tóta verdéti'a si tóta fienti'a vietuitoru depre faci'a pamentului se va face in scrumu si cenusia.

Acest'a va fí capetulu lumei.

Sciti cum este liniscitu si pustíiu mormentulu in mediu de nópte, nici unu sgomotu, nici o suflare: asié va fí atunci pustíiu si liniscitu pamentulu, acestu mormentu giganticu a ataroru mí si milióne de cadavre prefacute in pravu si cenusia?

Unu intunerecu immensu si mortualu va acoperí intréga faci'a pamentului, depre care a disparutu acum si celu din urma abure de fumu.

Si intru acea intunecime, linisce si tacere adúnca, deodata se va aretá o stralucire orbitóre pre ceriu: crucea Domnului, prevestindu ca vine dupa dins'a Judecatoriulu lumei Isusu. „Si atunci se va aretá semnulu Fíiului omenescu pe ceriu — díce Is. in profeti'a amentita — si va tramite pre angerii sei cu glasu mare de trombitia, si voru aduná pre alesii lui dela patru venturi, dela marginile ceriuriloru pana la sfírsitulú loru“²⁾

Si mortii se voru scolá din mormentele sale depre intréga faci'a pamentului, séu din peturele acelu'a.

¹⁾ Apoc. VIII. 7. — ²⁾ Ev. Mat. XXIV. 31,

Oh! ce frica si cutremuri infioratori voru cuprinde atunci anim'a celoru pecatosi, candu voru trebui se steie fa-
cia cu Judecatoriulu aspru si resbunatoriu, si se-si iee pe-
dép's'a crancena, eterna ce o-au meritatu. „Tremuru — dîce
S. Jeronimu — decâte-ori cugetu la dîu'a judecatei, si ori
mancu ori beu, mi se pare, cá si candu trombitiele acele
infricosiate, ar' intoná la urechi'a mea sunetulu: mortîloru!
scolati, infaciosiati-ve inaintea Judecatoriului!“

* * *

Inchipuitî-ve I. m. că sunteti in dîu'a judeciului. Asie-
diati pe unu locu mai inaltu, de unde se pôte vedé preste
plaiuri indepartate. Nici unu orasiu, nici unu satu, nici o
casa, nici pomu, nici verdétia nici nimicu, ci numai pamen-
tulu arsu inpregiuru, uscatu si pustîiu.

Cine ar' poté numerá apoi míile si milioanele de ómeni,
betrani, teneri, si prunci, imperati, domni, avuti, si cersitori,
si míile de diferite limbi, câte au esistatu dela crearea lu-
mei voru esistá pana la capetulu ei, totu acesti'a voru esí
din intréga faci'a pamentului si voru stá pe petiórele sale?
Si de acolo inca voru esí ómeni, unde nici cá ai fi cugetatu,
ca se fi fostu immormentatu óre-candu cinev'a.

Unu versu puternicu va resbate aerulu si va sborá pe
de asupr'a multimei spariate: „Se se scóle, si se se suie tóte
popórele in valea lui Josafatu, in valea judecatei, cá-ci e
aprópe dîu'a Domnului; in valea judecatei!“¹⁾

Fric'a si amaratiunea pecatosiloru nu va cunósce mar-
gini, cá-ci ei se voru deosebí si cu privire la trupurile sale
de cei drepti. „De si vomu reinviá cu totii, dar' nu toti ne
vomu schimbá.“²⁾ Ei privindu la trupurile celoru „drepti i-i
voru vedé pre acei'a stralucindu cá sórele; si privindu la
trupurile sale le voru vedé pre acele scarbóse, si patate cu
atátea faradelegi urîte, demne de foculu eternu; voru priví
cu facie desperate unulu la altulu si la ceriu, care éca acumu
se deschide cu o stralucire, puternica, marétia si infrico-
siata.... „Si atunci voru plange tóte némurile pamentului
— dîce Is. in profeti'a amentita — si voru vedé pre Fiulu

¹⁾ Prof. Joilu III. 11. 14. — ²⁾ I. Cor. XV. 51.

omenescu venindu pre norii ceriului cu potere si cu maríe multa. ¹⁾

Isusu siedindu pe norii ceriului, luminati de stralucirea domnedieirei sale si incungiuratu cu cete de angéri se va asiediá spre valea lui Josafatu, unde voru fí adunate tóte popórele pamentului spre a le judecá pre acele.

Din susu va stá ceriulu deschisu, cu tóte frumsetiele, cu tóte bunatatíle si tóte desfatarile sale rapitórie; din josu iadulu infioratoriu, cu flacarile nestinse si vermele, care nu dórme, cu torturele si dorerile sale sfasietórie.

Pecatosii privindu la frumseti'a nemarginita si nespusa a raiului care va stá deschisu inaintea ochiloru sei lacrimandi si érase la loculu infioratoriu care i-i ascépta, la iadu la intunereculu, la flacarile negrie amestecate cu fumu si la pirónele aceluia infioratórie: anim'a loru se va sfasiá de plansu si suspine de doreri si amaratiune.

Si redicandu-si cu frica ochii sei confusi la Is., la faci'a lui stralucita si infricosiata, care a venitu ca judecatoriu dreptu cá se-i pórdia pentru eternu de pre faci'a pamentului: in tóte membrele sale voru tremurá, tóte poterile i-i voru parasí, si intru unu tonu secu si desperatu voru echiamá: „muntiloru! si petriloru, cadeti preste noi, si ne ascundeti decatra faci'a celui ce siede pre scaunu si de mani'a Mnelului!“ ²⁾

Is. va despartí atunci pre omu de omu, pre unulu de altulu si va pune pre cei buni de-a drépt'a si pre cei rei de a sténg'a s'a. Si va despartí pre ei unulu de altulu — díce Is. in profeti'a amentita — cum alege pastoriulu oile din capre, si va pune oile de-a drépt'a s'a, era caprele de-a stang'a s'a.“ ³⁾

Oh dorerósa privire!

Pecatosii voru priví cu desperatiune la cét'a dreptiloru, cari voru stralucí cá sórele, nefiendu in trinsii macula de pecatu.

Unulu va vedé acolo pre parintele seu, pre care nu l'a ascultatu, cá se-si indrepteze viéti'a dupa legile sante si

---

¹⁾ Cor. Ev. Mat. XXIV, 30. — ²⁾ Apoc. VI. 16. — ³⁾ Ev. Math. XXV. 32. 33.

salutare a-le lui Ddieu, ei a ratacitu in viétia pe cararile diavolului, cá unu alu doile Cainu, tragându asupr'a s'a blastemulu crancenu a lui Ddieu. Altulu va vedé acolo pre copilasiulu seu, cá unu angerasiu straluciudu, spre care s'a induratu bunulu Ddieu de l'a luatu inca in etatea frageda a copilariei sale, din braçiele lui pecatóse, nu cumv'a parintele stricatu si reutatosu la anima se-lu conduca pe cararile diavolului, prin esemplele sale pecatóse si se-lu crésca spre perirea eterna.

Unulu va priví acolo pre fratele seu, care fiendu mai bunu la credintia decâtu dinsulu s'a nisuitu in viétia a se curatí de pecatele sale prin marturisire sincera si facere destulu si prin deprinderea in fapte bune, pana candu elu a innotatu in pecate si faradelegi ne mai cugetandu la marturisíre, pana-ce a venitu mórtea intru o óra nefericita si l'a dusu nepregatitu. Altulu va vedé acolo pre soru-s'a iubita, carea a fostu mai pia decâtu dinsulu, mai cu fric'a lui Ddieu. Unulu va vedé pre soçiulu seu de casatoria cu care n'a voitu a pasí umeru la umeru cu dinsulu si pre calea virtutei; altulu pre amicululu seu mai bunu decâtu dinsulu; si altulu pre pastoriulu seu sufletescu, pre preotulu seu, care cu atâtea invetiaturi sante si cu atâtea dogone parintiesci s'a nisuitu a-lu capacítá si abate dela cala periculosa a perirei si alu indemná la viéti'a si ferícire eterna, inse nu l'a ascultatú, séu si de l'a ascultatú, nu si-a datú silinti'a a impliní nemicu din sfaturile parintiesei si salutarie ale aceluia si asié mai departe.

Voru priví peccatosii cu ochii desperati la cei din partea drépta, la parinti, frati, fii si fiice, la consangeni, amici si cunoscuti, inse in darnu, tóte in darnu!....

Pentru ei nu va mai existe compatimire, nu ajutoriu, nici cuventu de consolare.

Is. se va întórce atunci catra cei de-a drépt'a, catra alesii sei preaiubiti. Faci'a lui va suride de o bucurie santa si buzale sale sante voru pronunçia aceste cuvinte fericitórie: „Veniti binecuventatii Parintelui meu, mosteniti imperati'a, care e pregatita voue dela intemeierea lumii!“¹⁾

1) Mat. XXV. 34.

cuvintele lui Is. in profeti'a amentita. Ca-si cum aru dîce: voi, cari totu-dé-un'a a-ti crediutu in mine, cá intru unu Ddiu adevveratu; voi, cari a-ti pretiuitu legile mele si a-ti inaintatu pre cararea spinósa si impreunata cu greutati a virtutei ferindu-ve si marturisindu-ve de pecate si sperandu in promisiunile mele; voi, cari ve-ati alipitu cu iubire de mine, de cas'a mea, de sant'a Baserica, de rogatiuni, de posturi si tóte institutiunile mele sante; voi pentru ace'a binecuventati, veniti binecuventatii Parintelui meu de mosteniti imperati'a — fericirea eterna! — „Ca amu flamandîtu, si mi-a-ti datu de amu mancatu; insetosietu-amu si mi-ati datu de amu beutu, strainu amu fostu si m'ati primitu; golu si me-ati imbracatu; bolnavu amu fostu si ma-ti cercetatu pre mine“ ¹⁾.... Adeca Is. — cá-ci elu a dîsu cuvintele aceste in profeti'a amentita si éra le va dîce la judetiu — va se dica aci: candu a venitu la cas'a vóstra cersitoriulu uscatu de fóme, l'a-ti impartasitu din panea cáscigata cu sudorea fecei vóstre, cátu de púcina de a fostu acea; de a insetosiatu acel'a i-ati intensu unu pocalu de apa, cu cuvinte bune, consolatorie; unu caletoriu de a venitu la cas'a vóstra, l'ati primitu cu bunavointia si i-ati datu adapostu pre o nópte grigindu-lu cá pre unu membru din famili'a vóstra si acel'a s'a indepartatu dela cas'a vóstra binecuventandu-ve; orfanului remasu de micu de parintii sei si ajunsu la golatiune i-ati intensu unu vestmentasiu din vestmentele vóstre, aco-perindu-i membrele batute de sórte; veduvei ajunse la morbu greu, carea nū aveá pre nimene in lume, care se-i intenda o imbucatura séu unu pocalu de apa intre sudorile reci ale mortei, nu avea decátu pre pruncutii sei nepotintiosi cari nu scieau alt'a, decátu se planga inpregiurulu patului seu de mórte cerendu-si cu lacrimi panea spre sustienerea vietiei facêndu-i inca si mai nesuferibile dorerile sfasietórie: i-ati grabitu intru ajutoriu, cercetându-o, consolându-o si ajutându-o materialminte si spiritualminte.... „Adeveru dîcu voue, incátu ati facutu unui'a dintre acesti frati mai mici ai mei — dîce Isusu — mie mi-ati facutu.“ ²⁾ Oh veniti dara iubittii mei si ve luati resplat'a in fericirea eterna!

¹⁾ Ev. Math. XXV. 35. — ²⁾ Math. XXV. 40.

Si atunci se va întorce catra pecatosi. Faci'a lui va deveni trista si aprinsa de o mania santa. „Merge-ti dela mine blastematiloru in foculu de veci! va resună atunci de pe buzele Judecatoriului sentinti'a detunatoria asupr'a nefericitoru de pecatosi. — Ca-si cum ar' dice: voi ati calcatu poruncile mele, ati dispretiuitu legile mele si invetiaturele mele sante. Eu v'amu chiamatu in continuu cu iubire parintiésca prin preotii mei, cá se ve reintorceti dela peccatele vóstre marturisindu-le pre acele, si voi mi-ati respunsu cu cuvinte hulitorie, cu injuraturi si cu peccate inca mai infioratorie; facia cu deapropetele vostru nepotintiosu si batutu de sórte nu a-ti avutu unu simtiu de compatimire, unu cuventu de consolare, unu picuru de indurare, pentru acea blastematiloru! blastemati veti fi pentru eternu, mergeti in foculu de veci, acolo va fi plansu si scrisnirea dentiloru!....

Atunci dreptii, in frunte cu Mantuitoriulu lumei cu Chr. intre cantece angeresci de bucuria se voru inaltia catra ceriu la fericirea eterna.

Éra pecatosii... Oh nefericitii de pecatosi, voru privi tremurandu la iadulu infioratoriu ce i-i ascépta.

O clipita, unu típetu înfioratoriu si toti se voru aruncá in matc'a focului de veci....

Acést'a fù intielesulu profetiei lui Isusu din muntele masliniloru. Partea ântâia a profetiei s'a implinitu din cuventu in cuventu, cá-ci Titu imperatulu romaniloru, a incungiuratu Jerusalimulu, l'a cuprinsu si l'a derimatu pana la pamentu, încátu n'a remasu pétra pe pétra si jidovii s'au imprasciatu in tóta lumea. Mai este partea a dou'a se se implinésca. Candu se va impleni ace'a? nici angerii in ceriuri nu o sciu. Póte inse, ca mai ingraba de cum amu cugetá.

Noi se avemu grige de sufletele nóstre curatiendu-le de peccate prin marturisire, cá fiendu totu-dé-un'a gat'a ori candu ne-ar' intimpiná mórtea se potemu stá de a drépt'a lui Isusu la judetiu spre a intrá cu dinsulu in fericirea eterna. Aminu.

Influința religiei asupra culturii omenești.

(Disertațiune citită în adunarea Asociațiunii transilvane din des-
partimentulu Brasiovului și Trei-scaunelor, ținută în Bressu la
11/23 Iuliu 1883. De D. Coltofeanu.)

[Sfârșitu.]

Religiunea e unu factoru principalu, care inca contribue la bun'a resolvare a problemei educatiunei. Numai prin ea se intaresce, prinde radecina in omu moralitatea, adeverat'a caracteristica a demnității omenesci. Filosofi renumiti au recunoscutu-o acést'a și Kant definesce religiunea din partea acést'a a ei dicându că „este cunoscinti'a datorințeloru morali că a unoru porunci ddiesci.“ Religiunea prin preceptele sale contribue la intarirea consciinței, că-ci ea impune se-vêrsirea binelui și ocolirea reului că nescie datorinție sântă, că voi'a lui Ddieu, celu de-antâiu remunerându-se, éra neimple-nirea celui de alu doilea atragându in urma'si eterna con-damnare. Déca s'a intaritu omulu prin principii religiöse morali și s'a deprinsu a urmâ consciinței sale, vointi'a lui nu se mai abate dela boldulu acel'a internu, dela vócea consciinței, ci 'i urméza totu-déun'a și astfelu se forméza in omu caracterulu moralu, decórea spiritului. Unii dicu, că moral'a e independenta de religiune, că desvoltarea binelui și a reului, obligarea de a face bine și a evita reulu, suntu legi, pe care omulu le cunósce din propri'a sa natura asiá de bine, că și legile logice și au in omu principiulu lor, că și in viéti'a practica aplicarea lor.

Dara dupa ce amu datu moral'a independinții sale, o cestiune se descépta in spiritulu omenescu: de unde vine moral'a și unde ne duce ea? Acea obligare de a face bine este ea o fapta izolata fără autoru, fără scopu? Nu ascun-de, séu mai bine, nu descépta ea in omu cugetarea despre unu destinu, ce trece preste aésta lume? Reflexiunea acést'a a spiritului omenescu spre cercarea isvorului moralei, inca ne duce la usi'a religiei, și astfelu vedemu că și mo-ral'a 'și afla bas'a in religiune. Moralitatea este conditionata de religiune și că atare numai atunci 'și ocupa terenu si-guru in anim'a omului, déca inca sub timpulu educatiunei

s'a desvoltatu in elu o religiositate adeverata. Religiunea dara este isvorulu moralitatii; pentru aceea trebuie a se pune unu mare pretiu pe dens'a, cá un'a ce are de directiune in intrég'a viétia omenésca si de aceea i se si adscribe insemnatatea cea mare pentru viétia in generalu si in deosebi pentru educatiune. Cându unu copilu d. e. 'si scutura încátu-va influinti'a educatoriului seu de pe gátu si incepe a nu mai fi controlatu de acest'a in vointi'a sa, in faptele sale, — potemu dice cá cea ce 'lu retiene de nu scapeta cu totulu dela calea cea buna, e mai cu séma sémtilu de onóre, simtiulu religiosu de care a fostu petruncu mai înainte si bunele moravuri in care a crescutu. Cáci cu dreptu cuventu se póte dice, cá déca religiositatea nu si-a cástigatu basa in cine-va inca din cas'a parintiésca, apoi de unu atare omu puçinu se va lipí atátu in studiulu cátu si in viéti'a lui ulterióra.

Unu ce esentialu, ceea ce pune coróna asiá dicându religiei crestine, si nu trebuie prin urmare trecutu cu vederea, este principiulu de libertate, pentru care omenimea s'a luptatu atáti'a secolu si se mai lupta si astadi. Cându libertatea a lipsitu ómeniloru, religiunea s'a insarcinatu a o inlocuí: vocea popóreloru avisá in astu-feliu de casuri beseric'a si ea intreveniá. Prin evulu mediu, popórele nu eráu in stare de a se aperi, de a-si pretinde respectarea drepturilor lor in contr'a violarei civile, si religiunea intreveniá in numele ceriului. Ea s'a luptatu cu energia pentru imbunatatirea moralei si delaturarea vitielor starei sociale, d. e. in contr'a sclaviei; si delaturarea acestei'a in parte inca este meritulu religiei. Unu adeveru despre acést'a ne oferesce si impregiurarea, cá cea mai mare parte din formulele de liberare in diferite epoce, se forméza pe unu motivu religiosu. Chiaru in numele ideiloru religioése, alu sperantie viitóre, alu egalitatii religioése a ómeniloru se pronuntia mai totu-déun'a libertatea.

Dara nu numai in cultur'a morala, ci si in cea intelectuala aflamu, cercetându istori'a din alu V pana in alu XVI secolu, cá religiunea a ocupatu unu terenu considerabilu. In intervalulu acest'a aflamu, cá teologi'a posiede si direge spiritulu ómenescu; tóte opiniunile suntu impreunate dela

teologia: cestiuni filosofice, istorice si politice chiaru se considerá sub unu punctu de vedere teologicu. Biseric'a cu deosebire cea occidentala o vedemu atátu de suverana in ordinea intelectuala, încátu si sciintiele matematice si fisice suntu necesitate sè-si plece capulu doctrineloru ei. Pentru aceea se imputa in câtu-va, cà religiunea aru fi statu órecum in calea culturai avisându cugetarei ratiunei unu pragu, dela care mai departe se nu tréca si oprindu astufeliu nisce invetiaturi, pâna aci necunoscute, sub pretestu cà contradicu cu sant'a scriptura. Acestea inse nu se potu referí la religiune, càci ea cá atare nu impedece, din contra promovéza cultur'a.

Nu voiu se ostenescu atentiunea prea stim. publicu cu o desbatere mai larga a temei de fația, nici timpulu nu mi-aru ajunge spre acést'a, — si dupa premiterea celoru dise, cugetu a fi destulu de invederatu, cà religiunea eserceza o mare influentia asupr'a culturai morali, cu deosebire a omenimei. Nici-unu statu, nici unu poporu nu aflamu in tóta istori'a, care se nu fi avutu vre-o religiune, cà-ci fàra acést'a n'a potutu nici cà pòte esistá; apoi de si religiunile cele vechi nu aveáu nisce principii religióse-filosofice, ba inca si valóre ethica numai intr'unu gradu mai micu, decátu cum recunóscemu noi religiunei ddieesci, cu tóte acestea nici un'a din ele n'a fostu fàra vre-o referentia la viéti'a morala. Dieii iubiáu pretutindeni pe cei drepti si credinciosi si prin porunc'a loru se sântiau moravurile si datinele cele bune. Chiaru nici ide'a despre resplata si pedépsa nu erá cu totulu straina, cà-ci erá altu-ceva Elyseulu si Tartarulu? inse acestea, pre câtu erau de nedemne, pe atátu si de nechiare. Ori-cum a fostu religiunea si a popóreloru vechi, totu s'a recunoscutu si in dens'a o influentia óre-care binefacatóre; pentru acea si vedemu la Greci si Romani, ca si acei'a, cari prin filosofia si cultura mai adenca si-au câstigat i nisce idei mai chiare despre ddieire, inca vorbian cu o reverentia si respectu despre religiune. Nici o distractiune, nici unu timpu, nici o fapta nu-i bucurá mai multu, decátu cându vedea facându-se ceva in onorea loru. Dar' apoi o religiune perfecta cá cea crestina, care ni-a dat'o insusi Christosu, fiulu lui Dumnedieu si care in tóte impregiurarile fatali, in adversitatile ce le intempinamu,

ne sêrvesce de radîmu si consolatiune, o astu-feliu de religiune care ne impune cunoscenti'a nôstra individuala si acomodarea vietii amesuratu demnitatii omenesci, o religiune cá acést'a câtu este ea de preferitu, si considerându tóte cele premise, cum trebue ea imbratiosiată, pentru cá se ne potemu adumbrî la radiele-i binefacátore ce luminéza si incaldiesce inim'a si mintea omenésca.

De aru fi totu-déun'a omenimea petrunsa de adeverate sêmtimeinte religióse si condusa de preceptele religiunei, care se-i serve de luceferi conducatori in tóta viéti'a! Unu poporu adaptatu cu sêmtimeinte religióse, sta neclatitu in mediuloculu valuriloru furtunóse, prin care innóta adesea, si credinti'a in Ddiu si provedintia, intaresce piciórele lui, 'lu redica preste valuri si le calca nevatematu, pâna cându ajunge la limanulu doritu.

Rogatiune pentru parinti.

Ce ar' fi din asta lume
Far' de tine, Creatoriu
Ce indrepti cu a ta mana
Alu ei mersu invertitoriu?

Ce ar' fi cu mine óre,
Copilasiu nepriceputu,
Fara tata, far' de mama,
Cari me tienu sub alu loru scutu?

Dupa tine, loru in lume
Potu mai multu se multiemescu;
Ei mi-au datu viétia, pane,
Si indemnu se te marescu.

Tiene-i, Dómne, multi ani inca
Se-mi mai fie 'ntr'ajutoriu,
Si pazesce-i de-ori-ce rele
Cu-alu teu bratiu aperatoriu.

Dà-le indemnu si sanatate
Se me póta invetiá,
Si conduce in viétia
Ne-'ncetatu pe calea ta.